

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

КУШНА І. О.

УКРАЇНСЬКА МОВА

(за професійним спрямуванням)

***Навчально-методичні матеріали для проведення практичних
занять***

Харків – 2021

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

КУШНА І. О.

УКРАЇНСЬКА МОВА

(за професійним спрямуванням)

**Навчально-методичні матеріали для проведення практичних
занять**

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський) <i>(назва освітнього рівня)</i>
галузь знань	01 Освіта / Педагогіка <i>(шифр і назва галузі знань)</i>
спеціальності	013 Початкова освіта 016 Спеціальна освіта <i>(код і назва спеціальності)</i>
освітня програма	Початкова освіта / Початкова освіта з методиками спеціальної освіти / Корекційна та інклюзивна освіта <i>(назва освітньої програми)</i>

Харків – 2021

УДК 811. 161. 2'276. 6 (075 8)

Рецензенти:

Маленко О. О. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства і лінгводидактики Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Богданова І. Є. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України.

І. О. Купіна. Методичні рекомендації. Українська мова (за професійним спрямуванням) – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2021. – 50с.

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 7 від 19.11.2020 р.*

Видано за рахунок укладача

©Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
© Купіна Ірина Олександрівна

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Сучасний період розвитку українського суспільства відкриває широкі обрії для оновлення змісту освіти, що дає змогу формувати якісно підготовлене покоління. Реформа вищої освіти, її цілеспрямованість на зміну підходу до розподілу бюджетних коштів та фінансування ЗВО загалом, надання управлінської автономії, на оновлення правил роботи з ректорами, на створення нових наглядових органів та розширення можливостей для освіти дорослих уможлиблює надання мовної свідомості майбутнім фахівцям із різних галузей, розширення педагогічного світогляду, що відповідає соціокультурним викликам доби, пріоритетність формування в памолоді ключових компетенцій в інтелектуальній, правовій, громадянській царині, оскільки вміння спілкуватися підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися в розв'язанні будь-яких завдань.

Навчально-методичні матеріали є виданням для практичних потреб здобувачів вищої освіти за спеціальностями освітнього ступеня бакалавра, зокрема 013 Початкова освіта; 016 Спеціальна освіта. Матеріали охоплюють загальні методичні рекомендації, політику навчальної дисципліни, програмні компетентності, сформовані відповідно до освітніх програм, пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни, контроль і оцінку результатів навчання, види контролю, матеріали до практичних занять, що складаються з тем і блоків завдань.

Кожне практичне заняття містить план, десять завдань, запитання для самодіагностики й список рекомендованої літератури. Завдання спрямовані на допомогу в підготовці фахівців нової генерації, зокрема кваліфікованих, грамотних, мовно компетентних, які б досконало, ґрунтовно володіли українською літературною мовою в повсякденно-професійній, офіційно-діловій сфері, набули навичок комунікативно виправданого використання засобів мови, оволоділи мовою конкретної спеціальності. Увага приділяється не тільки традиційній настанові, а саме: засвоєнню відомостей про літературні норми всіх рівнів мовної ієрархії, формуванню навичок професійної комунікації,

студіюванню особливостей фахової мови, а й розвитку культури мови, мисленню й поведінці особистості.

1. Загальні методичні рекомендації

Інтенсивний розвиток сучасного суспільства створює умови для високої конкуренції, тому майбутньому спеціалісту необхідно володіти підвищеним рівнем соціально-економічної та професійної мобільності, а також комунікативними компетенціями, компетентністю в царині інформаційних і комунікаційних технологій, що супроводжують практично всі види професійної діяльності.

Не тільки розвиток і функціонування системи професійної освіти, а й підвищення якості підготовки спеціалістів змушує переосмислити методологічні підходи до рішень, пов'язаних із навчанням і професійною підготовкою молоді до динамічних ринкових умов. У підготовці фахівців формування особистісної компетентності висувається на перше місце, що дозволяє істотно полегшити процес адаптації майбутніх спеціалістів до професійного середовища, підвищити конкурентоздатність.

Цей курс забезпечує активність здобувача освіти як суб'єкта процесу саморозвитку: студентство засвоює пропонований матеріал, а через активну пізнавальну діяльність проектує й контролює траєкторію розвитку особистісно-професійного потенціалу.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: сучасна українська літературна мова як один із складників загальнонаціональної мови; офіційно-діловий стиль літературної мови, що становить основу мовної діяльності педагога; засоби мови з огляду на їхню доцільність/недоцільність, організацію та вираження думок (в усній і письмовій формах) у професійній діяльності майбутнього спеціаліста; документ як письмова реалізація офіційно-ділового стилю; офіційно-діловий стиль у міжперсональному й публічному спілкуванні; термінологія як основний показник лексики й інструмент діяльності педагога.

Мета дисципліни – підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної

грамотності, комунікативної компетентності майбутніх педагогів, практичне оволодіння основами офіційно-ділового, наукового, розмовного стилів української мови, що забезпечить професійне спілкування на належному рівні.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є формування чіткого й правильного розуміння ролі мови в професійній діяльності; забезпечення досконалого володіння нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного мовлення; вироблення навичок самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні; розвиток творчого мислення здобувачів освіти; виховання поваги до української літературної мови, мовних традицій; формування навичок оперування фаховою термінологією, редагування та перекладу наукових текстів.

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі освіти повинні:

знати: мову професії, термінологію свого фаху, джерела поповнення лексики сучасної української літературної мови. Особливості використання багатозначних слів, паронімів та омонімів у професійному мовленні, правила написання складноскорочених слів, абревіатур, географічних скорочень. Основні правила українського правопису. Синтаксичні аспекти професійного мовлення, основні форми викладу матеріалу, структуру речень і словосполучень, труднощі узгодження підмета з присудком. Призначення, кваліфікацію документів, вимоги до складання та оформлення різних видів документів та правила їх оформлення. Норми сучасної української літературної мови. Зміст державно-правових документів щодо статусу, розвитку і функціонування української мови як державної. Основні лексико-граматичні норми офіційно-ділового, наукового й розмовного стилів. Лексичні, морфологічні, синтаксичні особливості українського мовлення педагогічної орієнтації.

уміти: використовувати набуті знання щодо мовних норм на практиці; здійснювати регламентування спілкування, застосовувати орфоепічні та акцентологічні норми української літературної мови в усному спілкуванні, доречно використовувати моделі звертання, привітання, ввічливості; володіти

різними видами усного спілкування; готуватися до публічного виступу; знаходити в тексті й доречно використовувати в мовленні власне українську та іншомовну лексику, термінологічну лексику та виробничо-професійні, науково-технічні професіоналізми; користуватися словником іншомовних слів, термінологічними словниками та довідковою літературою; знаходити в тексті й доречно використовувати в професійному мовленні синоніми, пароніми, омоніми; користуватися різними видами словників; перекладати тексти українською мовою, використовуючи термінологічні двомовні словники, електронні словники; правильно використовувати різні мовні засоби відповідно до комунікативних намірів; влучно висловлювати думки для успішного розв'язання проблем і завдань у професійній діяльності; сприймати, відтворювати, редагувати тексти офіційно-ділового й наукового стилів; скорочувати й створювати наукові тексти професійного спрямування, складати план, конспект, реферат тощо; робити необхідні нотатки, виписки відповідно до поставленої мети; складати різні типи документів, правильно добираючи мовні засоби, що репрезентують їхню специфіку; послуговуватися лексикографічними джерелами (словниками) та іншою довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної культури.

Методика викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» передбачає оптимальне співвідношення теоретичних та практичних занять, що дозволяє здобувачам отримати глибокі теоретичні знання, практичні вміння та навички з курсу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються **програмні компетентності**:

ІК. Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі освіти та корекційно-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.

ЗК 1. Володіння науковим світоглядом; знання основних теорій, концепцій, які формують наукову картину світу; уміння відстоювати власні наукові погляди.

ЗК 2. Знання основних моральних норм, етичних аспектів при здійсненні наукових досліджень; досвід дотримання набутих моральних норм, етичних та етикетних правил у власній повсякденній і професійній корекційно-педагогічній діяльності.

ЗК 3. Знання власних функціональних обов'язків; уміння дотримуватись норм загальнолюдського і професійного корекційно-педагогічного етикету; здатність виявляти чесність, порядність, принциповість, толерантність, гуманність під час освітньої та професійно-корекційної діяльності; досвід відповідального й сумлінного ставлення до виконання своїх професійних обов'язків.

ЗК 4. Знання основних методів наукового пошуку; уміння планувати й організовувати дослідження за прикладною тематикою (окремих практичних питань), узагальнювати отримані результати, оформлювати й презентувати власні наукові здобутки відповідно до чинних вимог.

ЗК 9. Уміння вести наукову бесіду та дискусію українською та англійською мовою на належному фаховому рівні, презентувати результати наукових досліджень в усній та письмовій формі.

ФК 4. Здатність застосовувати комунікативні знання, уміння, навички, настанови, стратегії й тактики комунікативної поведінки.

ФК 5. Здатність планувати й організовувати освітній процес: розробляти календарно-тематичне планування динаміки розгортання змісту освітніх галузей, плани-конспекти уроків та інших форм організації освітнього процесу, план виховної роботи, здійснювати його рефлексію та коригування.

У процесі опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі освіти мають досягнути таких програмових **результатів** навчання:

ПРН 12. Здатність до письмового й усного представлення наукового матеріалу та аргументування.

ПРН 34. Здатність успішно вирішувати завдання ділової комунікації в професійній сфері.

2. Політика навчальної дисципліни

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (пандемія, міжнародне стажування) навчання може відбуватися в онлайн-формі.

Політика щодо академічної доброчесності. Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату й допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн-тестування.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи із порушенням строків виконання, без поважних причин, поцінуються на нижчу оцінку (–20 балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату.

Система вимог, правил здобувачів освіти **на заняттях:**

- вчасно приходити до аудиторії або виходити на онлайн-платформи відповідно до розкладу;
- не пропускати лекції та практичні заняття, про відсутність за поважних причин доводити до відома викладача заздалегідь;
- регулярно переглядати лекційний матеріал;
- системно опрацьовувати навчальну й наукову літературу за планами практичних занять і завданнями до них;
- виконувати самостійні роботи та завдання у визначені терміни;
- виконувати всі завдання на платформі Moodle;
- обов'язково бути присутніми на модульному та підсумковому контролях.

Узаємини з викладачами:

- поважно ставитися до викладачів, адміністрації, співробітників університету;
- не заважати викладачам проводити заняття;
- залишати аудиторію чи онлайн-платформу під час заняття з дозволу

викладачів;

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;

- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;

- відповідно до інтересів та уподобань брати участь у науково-дослідній роботі, конференціях, олімпіадах, виставках, конкурсах, запропонованих викладачами курсу;

узаємини з іншими здобувачами освіти:

- коректно поводитися зі своїми однокурсниками, завжди бути готовими їм допомогти;

- не вдаватися до дій, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших;

- вільно висловлювати свої погляди й переконання, якщо вони не зачіпають аналогічного права інших і не принижують їхньої людської гідності;

- уникати створення конфліктних ситуацій, а в разі їх виникнення урегульовувати на засадах поваги й толерантності.

Здобувачі освіти навчаються успішно, якщо накопичувальний бал за курс не нижчий, ніж 60 протягом кожного семестру. Якщо накопичувальний бал нижче 60 балів, здобувач освіти вважається неуспішним і може бути відрахований відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди (в новій редакції)».

3. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити (Prerequisite). До дисциплін, що містять знання, уміння й навички, необхідні для засвоєння курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» належать «Сучасна українська мова», «Практикум із сучасної української мови».

Постреквізити (Postrequisite). До дисциплін, для вивчення яких потрібні знання, уміння і навички, здобуті після закінчення курсу «Українська мова (за

професійним спрямуванням)», належить «Методика навчання української мови в початковій школі з каліграфією», «Ведення шкільної документації».

На вивчення навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» відводиться 3 кредити ЄКТС, 90 годин. Курс опановується здобувачами освіти протягом 1-го семестру.

4. Контроль і оцінка результатів навчання

Процес контролю й оцінки результатів вивчення курсу Української мови (за професійним спрямуванням) ґрунтується на системі основних положень.

Принцип дієвості полягає в тому, що перевірка й оцінка знань здобувачів освіти мають стимулювати їх і викладачів до зусиль щодо досягнення в навчальній роботі нових успіхів.

Принцип системності виражається в тому, що перевірка й оцінка знань здійснюється планово, контроль має бути неперервним протягом усього процесу навчання, перевірка й оцінка знань проводяться в певній послідовності з поступовим ускладненням завдань.

Принцип індивідуальності перевірки й оцінки знань означає, що викладач прагне глибокої та справедливої оцінки успіхів кожного здобувача освіти, а не групи загалом.

Принцип диференціювання полягає у визначенні кількісних і якісних різниць у знаннях і вміннях здобувачів освіти та їхньої оцінки.

Принцип об'єктивності означає, що кожна окрема оцінка має бути об'єктивною, тобто відповідати якості й кількості засвоєних знань, умінь і навичок. В іншому разі оцінка втрачає не тільки своє педагогічне значення, але й завдає шкоди освітньому процесу.

Принцип єдності вимог полягає в тому, що один і той самий рівень знань, умінь і навичок має поцінюватися всіма викладачами однаково.

Розподіл рейтингових балів за видами контролю

Види контролю	Бали
Поточний (тематичний) контроль. Усне опитування під час занять (фронтальне, індивідуальне), співбесіда.	30
Модульний контроль. Виконання тестових завдань.	10
Модульний контроль. Укладання теки з документами.	10
Семестровий контроль. Написання комплексної контрольної роботи.	10
Підсумковий контроль. Залік	40
Разом:	100

Основними критеріями оцінки комунікативної компетентності здобувачів освіти є:

- 1) ступінь усвідомлення навчального матеріалу, розуміння того, про що повідомляється;
- 2) повнота, правильність і точність відповіді;
- 3) оволодіння мовою та способами взаємодії з людьми, навички роботи в групі. Здобувач освіти повинен уміти відрекомендувати себе, написати листа, анкету, заяву, поставити запитання, вести дискусію;
- 4) здобувач освіти повинен засвоїти мовленнєвий етикет та етичні норми спілкування;
- 5) внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії.

Рейтинг-план дисципліни:

для заліку

Поточне тестування та самостійна робота												Сума
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2					Змістовий модуль № 3				
T1	T2-3	T1-3	T1-2	T3-4	T5-6	T7-8	T1-8	T1-2	T3-5	T6-7	T1-7	30
ЛК	ПЗ	Σ	ЛК	ПЗ	ПЗ	ПЗ	Σ	ЛК	ПЗ	ПЗ	Σ	
6	12	18		2	1	1	4	4	2	2	8	

Шкала виставлення оцінок: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	Відмінно	зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Види контролю

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються такі види контролю:

1. **Поточний** – здійснюється на практичних заняттях. За змістом містить перевірку розуміння та запам'ятовування здобувачем освіти навчального матеріалу, який охоплюється темою лекційного та практичного занять, а також самостійною роботою здобувача освіти (умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал), здатність осмислити зміст теми, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал, завдань самостійної роботи;

2. **Модульний контроль** проводиться на останньому занятті модуля, протягом двох академічних годин. До модульного контролю допускаються лише ті здобувачі освіти, які виконали в повному обсязі всі види навчальних робіт (реферати, доповіді, самостійні роботи тощо), передбачені програмою та силабусом.

Здобувач освіти вважається таким, що приступив до проходження модульного контролю, якщо він допущений до модульного контролю, з'явився на контрольний захід та отримав кваліфікаційні завдання.

3. Підсумковий – здійснюється у формі письмової комплексної контрольної роботи, яка містить увесь матеріал тем модуля. Кожному здобувачеві освіти видається варіант контрольних завдань або тестової діагностики.

Виконання кваліфікаційних завдань кожен здобувач освіти здійснює індивідуально. Здобувач освіти може звернутися до викладача за роз'ясненням змісту завдання. При виконанні завдань може користуватися, за дозволом викладача, словниками. Під час контрольного заходу забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими або використовувати заборонені матеріали чи засоби.

6. Матеріали до практичних занять

Практичне заняття № 1

Норми сучасної української літературної мови. Дотримання орфоепічних норм української мови як передумова успішної комунікації

План

1. Поняття літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
2. Мовні норми. Види мовних норм сучасної української літературної мови. Милозвучність української мови.
3. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови.
4. Функції фахової мови.

БЛОК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Знайдіть і виправте помилки. Поясніть, які норми сучасної української літературної мови порушено в словосполученнях

У відповідності до ст. 10 Конституції України, згідно чинного

законодавства, у залежності від ухвали, по відношенню до представників інтелігенції, не дивлячись на протести, у порівнянні з минулим місяцем, вірна відповідь, приймати міри, тимчасово призупинити співпрацю з партнером, існуюче законодавство, виконуючий обов'язки ректора, страйкуючі на майдані люди, з наступаючим Новим роком, головуєчий (зборів, засідання), організуючий центр, біжучий рядок.

Завдання 2. Вставте пропущені у/в

Підняв...гору, спитати ... викладача, зареєстровано ... деканаті, узяти участь...конференції, зайти...вагон, ужито...формі, ...сфері науки, унесок ... справу, майно ... оренді, діалогу ... знаки.

Завдання 3. Поставте наголос у словах

Випадок, вимова, ознака, новий, завдання, центнер, підтвердити, діалог, експерт, сантиметр, виразний, мережа, рукава, ремінь, вигода, терен, біднота, образи, видання, кредит, твердити, сапати, жалюзі, допізна, ненависть, чотирнадцять, вірші, феномен, щелепа, донька, гуртожиток, зручний, русло, отаман, каталог, чорнослив.

Завдання 4. Наведіть приклади суржика в мовленні оточення. Які, на ваш погляд, шляхи подолання суржика в українській мові? Обґрунтуйте свою думку

Завдання 5. Доберіть синоніми до слів

Нюанс, абітурієнт, ароматний, аргумент, резерв, апелювати, саміт, кофе, фіаско, шеф, юрист, фон, менеджмент, феномен, полюс, процент, фонтан, вокзал, бібліотека, аеропорт, аплодисменти, клімат, горизонтальний, вертикальний, прогрес, майстерня, фотокартка, тротуар, журнал, фактор, автограф.

Завдання 6. Відредагуйте й запишіть

Хвилюючий момент, виконуючий роботу, відпочиваючий здобувач освіти, вражаючий ефект, діючий вулкан, діюче законодавство, домінуюча ідея, знаючий міру, зростаючі вимоги, існуючі проблеми, плаваючий графік, слідуєча зупинка.

Завдання 7. Запишіть текст відповідно до пунктуаційних норм

Для стилістики важливо чітко розмежувати поняття загальнонародна мова та літературна мова. Під загальнонародною мовою розуміємо сукупність усіх граматичних форм усіх слів усіх особливостей вимови й наголосу людей що користуються українською мовою як рідною. Загальнонародна мова охоплює діалекти просторіччя фольклорні елементи жаргонізми тощо. Одним із складників загальнонародної мови є літературна мова відшліфована форма національної мови що має певні норми в граматиці лексиці вимові наголошуванні. Літературна мова виникає на підставі писемної художньо закріпленої форми загальнонародної мови й у своєму усному й писемному різновидах обслуговує культурне життя нації. Отже літературна мова є основою духовної та матеріальної культури людського суспільства без неї неможливий розвиток літератури мистецтва науки техніки (*О. Пономарів*).

Завдання 8. Прочитайте текст, запишіть його, додайте власний висновок

Ви-спілкування і ти-спілкування. Це важливі ознаки комунікативної компетенції людини, володіння нею мовленнєвим етикетом. Вони притаманні щоденній неофіційній комунікації. Неглибоке знайомство в одних випадках і неблизькі довготривалі стосунки – в інших вимагають уживання ввічливого «ви». Крім того, ви-звертання свідчить про повагу учасників спілкування. У середовищі неосвічених і малокультурних людей ти-спілкування є більш прийнятною формою соціальної взаємодії. Іноді вважають, що ти-спілкування – це вияв душевної і духовної близькості й перехід на ти-спілкування є спробою інтимізації стосунків. Однак у випадках ти-спілкування з чужими людьми часто втрачається відчуття унікальності особистості й неповторності міжособистісних зв'язків.

Паритетні стосунки в спілкуванні передбачають можливість вибору ти-спілкування або ви-спілкування залежно від нюансів соціальних ролей і психологічної дистанції між партнерами (*Ф. Бацевич*).

Завдання 9. Прочитайте текст, випишіть гендерні особливості

спілкування чоловіків і жінок, доповніть їх власними спостереженнями

Як засвідчує спостереження за живою мовною практикою, комунікативна поведінка жінок часто експресивна, надто емоційна, не завжди послідовна. Українські жінки значно краще аналізують емоції, настрої людини за мімікою і виразом обличчя, ніж чоловіки. Вони здатні розрізняти не менше десяти емоційних станів співрозмовника: сором, страх, відразу тощо. Чоловіки ж переважно розрізняють два стани: симпатію та антипатію. Жінки здебільшого починають і підтримують розмову, а чоловіки контролюють і спрямовують її, виявляючи зацікавленість (тоді підтакують) або ж бажаючи змінити тему (тоді промовисто мовчать). Жінки вдвічі частіше вживають умовну форму, а в п'ять разів – слова, що виражають оцінку повідомлюваного (напевно, очевидно, можливо, сподіваюся, слід гадати, безперечно тощо). Мовленню жінок властиві часті застереження, докладні пояснення, вибачення, незавершеність початих думок. У зорових контактах теж спостерігається певна відмінність між статями: жінки зазвичай відверто дивляться у вічі співрозмовника, чоловіки прямого погляду уникають. Гендерні особливості спілкування виразно виявляються в компліментах, які традиційно адресують чоловіки жінкам (За М. Стахів).

Завдання 10. Прочитайте текст. З'ясуйте значення виділених слів, запишіть

Українська мова у вимірі нашого національного буття завжди перебувала й перебуває в зоні суспільних викликів, але сьогодні, окрім традиційного політичного контексту, маємо й проблеми суто лінгвістичні, пов'язані насамперед зі станом нашої державної мови, питаннями її лексичного наповнення, унормування, стилістичного впорядкування, *гендерних і юристичних* тенденцій. Ці виклики зумовлені помітним послабленням державних механізмів впливу на дотримання мовних норм, і врегулювання проблемних ситуацій слововживання як певних *конвенційних* домовленостей.

Мовні реалії сьогодення характеризуються неоднозначністю, суперечливістю, загальним *плюралізмом* щодо вибору тих чи тих лексико-граматичних одиниць, задіяних не лише в приватній, а й суспільній, особливо

науковій та мас-медійній *комунікації*. І це попри те, що в Україні діє чинний правопис, функціонують Інститут української мови та Інститут мовознавства НАН України як провідні організації, здатні впливати на мовний стан.

Найбільш проблемними на сьогодні є аспекти лексичного, граматичного, орфографічного вноормування української мови, а також стилістичні й гендерні тенденції. Лексичний склад найпомітніше відбиває екстралінгвальні, тобто позамовні чинники функціонування мови як суспільного явища. До таких чинників відносимо процеси *глобалізації*, стрімкий розвиток інформаційних і *техногенних* технологій, закріплення за англійською мовою статусу мови міжнародного спілкування (О. Маленко).

Запитання для самодіагностики

1. Розкрийте сутність понять *мовна норма, літературна норма мови*?
2. Які є типи літературних норм?
3. Що регулюють орфоепічні норми? Які особливості вимови голосних і приголосних звуків в українській мові?
4. Що ви знаєте про акцентуаційні норми української мови?
5. Що регламентують орфографічні та пунктуаційні норми?
6. Дайте визначення лексичних норм. Які, на вашу думку, способи подолання суржика в мові?
7. Що ви знаєте про словотвірні норми української мови? Пригадайте основні способи словотворення.
8. У чому полягають граматичні норми? Наведіть приклади.
9. Що передбачає володіння мовою професійного спілкування?

Рекомендована література

Основна

1. Українська мова (за професійним спрямуванням) : підруч. для студ. вищих навч. закл. : у 2-х ч. Ч. 1 : Нормативність як основа літературної мови / О. С. Черемська, В. Г. Сухенко. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 226 с.
2. Український правопис / художн-оформ. О. А. Гугалова-Мешкова. Харків, 2019. 348 с.

3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. – 4-те вид., виправ. і доп. Київ : Алерта, 2019. 696 с.

Додаткова література

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ : Ірпінь; Перун, 2003. 1440 с.

5. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О., Голіченко Л.М., Кавера Н.В.. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посібник.– 2-е вид. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 296 с

6. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібн. / упор. : А. В. Лисенко, Т. К. Ісаєнко, С. М. Дорошенко. Полтава : ПолтНТУ, 2015. 280 с.

Практичне заняття №2

Володіння орфографічними нормами української мови як ознака фахової компетенції

План

1. Іншомовні слова в термінології. Правопис слів іншомовного походження.
2. Велика літера у власних назвах.
3. Складні випадки правопису префіксів і суфіксів. Правопис складних слів.
4. Правопис прізвищ та імен по батькові.

БЛОК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Підберіть українські відповідники до слів іншомовного походження

Ілюмінація, коаліція, конкурс, кулінарія, арбітр, генеза, культ, портрет, абетка, вербалізація, конотація, лаконізм, моветон, комільфо, какофонія, омбудсмен.

Завдання 2. Підберіть українські відповідники до термінів іншомовного походження

Адаптація, акселерація, гуманізм, дискусія, дисертація, екстернат, імідж, інструктаж, консиліум, лекція, ортодокс, ретардація, скаутизм, тифлопелагогіка.

Завдання 3. Запишіть правильно слова

К/кві́тка-Основ'яненко, го́ра Г/говéрла, А/азóвське мо́ре, прото́ка Л/лаперу́за, П/панáмський переші́юк, П/пе́рська зато́ка, о́зеро С/сві́тязь, П/півні́чний по́люс, Н/нові́й рік, Д/день учі́теля, Д/день па́м'яті та примі́рення, Н/націона́льний банк України, М/міні́стерство осві́ти і нау́ки України, У/украї́нське товари́ство охоро́ни пам'я́ток істо́рії та культу́ри, В/верхо́вна Ра́да України, К/кабі́нет М/міні́стрів України, К/конституці́йний С/суд України, В/верхо́вний С/суд України, О/організа́ція О/об'є́днаних Н/наці́й, П/президе́нт України, Г/голо́ва В/верхо́вної Ра́ди України, Г/генеральні́й проку́рор України.

Завдання 4. Від поданих іменників утворіть назви мешканців певного населеного пункту

Харків, Полтава, Суми, Вінниця, Дніпро, Миргород, Ужгород, Київ, Одеса, Запоріжжя, Херсон, Глухів, Чернігів.

Завдання 5. Запишіть правильно географічні назви

Бі́лгород/дні́стровський, пере́яслав/хмельни́цький, верхньо́/дні́провськ, аска́нія/но́ва, звени́/горо́дка, іва́но/фра́нківськ, новго́род/сі́верський, корсунь/ше́вченківський, кам'я́нець/поді́льський, добро́/пі́лля, черво́на/хви́ля, вели́кий/бу́рлук, но́ва/оле́ксандрі́вка.

Завдання 6. Запишіть прізвища українською мовою

Лермонтов, Ежов, Воеводин, Репин, Ёлкін, Соловьёв, Корольов, Артёмов, Щербачев, Мичурин, Васильев, Ильин, Архипов, Никитин, Киселёв, Крылов, Белый, Субботина, Пресняков, Грибоедов, Беланов, Верёвкин, Фёдоров, Шишкин, Аристотель, Воинов, Сергеев, Филимонов, Филиппов, Белых, Силантьев, Пантелеев, Кривошеев, Новиков, Медведев, Бессмертный, Николаев, Хлебодаров, Бондарев, Ильинский, Хмельницкий, Вячеславова, Мотрич, Семёнов, Донской, Хоролец, Григорьев.

Завдання 7. Утворіть чоловічі та жіночі форми по батькові

Петро, Ілля, Хома, Григорій, Юрій, Яків, Олексій, Тарас, Олег, Сава, Кузьма, Ігор, Сергій, Дмитро, Микола, Віктор, Олександр, Андрій, Антін,

Валерій.

Завдання 8. Знайдіть інформацію про походження вашого імені та прізвища. Провідмініайте своє прізвище, ім'я та по батькові

Завдання 9. Зі словника наукової термінології выпишіть терміни вашого фаху (по 5 прикладів)

Завдання 10. Перекладіть терміни українською мовою

Аллергический, антропология, парадигма, эмпатия, образование, личность, воспитанность, компетентность, тренинг, учение, шкалирование.

Запитання для самодіагностики

1. Назвіть основні правила написання літер *e, є, i, и* в іншомовних словах.
2. Які правила регулюють уживання апострофа в українській мові?
3. За яких умов відбувається (не відбувається) подвоєння приголосних у словах іншомовного походження: а) загальних назвах; б) у власних назвах.
4. Сформулюйте правила вживання великої літери.
5. Сформулюйте правила правопису суфіксів, префіксів, складних слів.

Рекомендована література

Основна

1. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посібн. Київ : Знання, 2008. С. 34 – 38.
2. Український правопис / художн-оформ. О. А. Гугалова-Мешкова. Харків, 2019. 348 с.
3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. – 4-те вид., виправ. і доп. Київ : Алерта, 2019. 696 с.

Додаткова література

4. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О., Голіченко Л.М., Кавера Н.В.. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посібник.– 2-е вид. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 296 с
5. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібн. / упор. : А. В. Лисенко, Т. К. Ісаєнко, С. М. Дорошенко. Полтава : ПолтНТУ, 2015. 280 с.
6. Українська мова (за професійним спрямуванням) : підруч. для студ. вищих навч. закл. : у 2-х ч. Ч. 1 : Нормативність як основа літературної мови /

Практичне заняття №3

Шляхи збагачення лексичного запасу майбутнього професіонала

План

1. Лексичні засоби мови. Загальні вимоги до слова в документі.
2. Іншомовні слова.
3. Вживання синонімів і паронімів.
4. Терміни та професіоналізми; їхнє місце в науковому й діловому мовленні.
5. Фразеологізми в діловому мовленні.

БЛОК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Підберіть українські відповідники до поданих слів

Автентичний, актуальний, унікальний, абсолютно, акумулювати, ігнорувати, нюанс, реставрація, ротація, толерантність, хобі, шоу.

Завдання 2. Запишіть значення слів іншомовного походження

Рейтинг, альтруїзм, афазія, білінгвізм, дефектологія, етнізація, інтеграція, імідж, інтелект, інтуїція, кваліфікація, колоквіум, креативність, маніпуляція, моніторинг, плагіат, проєкт, семінар, інтеграція, фабрикація, пандемія, стейкхолдер.

Завдання 3. Утворіть пари словосполучень із паронімами

Військовий, воєнний, воєнізований (квиток, період, охорона), інформативний, інформаційний (характер, канал), музичний, музикальний (інструмент, голос), хутровий, хутряний (звір, одяг), хресний, хрещений (хід, батько), мимохіть, мимохідь (ненароком, по дорозі), уявлення, уява (дитячий, чіткий), дружний, дружній (сміх, бесіда).

Завдання 4. Доберіть до наведених українських слів іншомовні відповідники

Людяний, місцевий, дослідження, відновлення, пристосування, зміна, поштовх.

Завдання 5. Наведені слова покласифікуйте за такими категоріями: терміни, діалектизми, історизми, архаїзми

Координація, кобіта, апробація, легінь, гостинець, апеляція, кошовий, синус, смерд, зигзиця, ланіти, уста, маржинка, чадо, спузар, вуйко, боярин, атестація, інверсія, гіпотеза, реформа.

Завдання 6. Підготуйте доповідь за темою «Професіоналізми в мовленні майбутнього спеціаліста»

Завдання 7. Доберіть антоніми до поданих слів

Симпатія, нікчемний, далекозорість, лівий, швидко, холод, тісно, корисний, охайний, оптиміст.

Завдання 8. Визначте, які з наведених слів є омонімами

Лютий, ключ, поле, коса, замок, гриф, дисципліна, заставка, клас, курси, критичний, платформа, крило, стіна.

Завдання 9. З'ясуйте походження наведених фразеологізмів

Сізіфова праця, альфа і омега, дамоклів меч, геркулесові стовпи, співати діфірамби, одним миром мазані, притча во язицех, кадити фіміам, прописати їжицю, пити шоломом із Дону, як осиковий лист, як аршин проковтнув, як викапаний, хоч на хвіст собаці лий, сьома вода на киселі, жуки в голові, як Пилип із конопель.

Завдання 10. До наведених фразеологізмів доберіть антонімічні та синонімічні фразеологізми

Як кіт наплакав, за царя Панька, нішу сторожити, не з нашої парафії, як горох при дорозі, хоч з мосту та у воду, відійти в небуття, верства чугуївська, де перець не росте, як мерзле горить, хоч у рамку вправ, гнути спину, смалений вовк, рукою подати, ще чорти навкулачки не б'ються, від горшка два вершка, намилити шию, жовтороте пташеня, терновий вінок.

Запитання для самодіагностики

1. Розкрийте роль омонімів у фаховому мовленні.
2. Як використовують запозичені слова в різних стилях?
3. Яку роль у професійному спілкуванні відіграють синоніми?

4. Що таке пароніми? Які помилки характерні для вживання паронімів у фаховому мовленні?

5. Якими основними способами утворюються терміни в українській мові? Наведіть приклади з терміносистеми обраного фаху.

Рекомендована література

Основна

1. Редін П. О. Українська ділова мова : [навч. посіб.]. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. 256 с.

2. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. – 4-те вид., виправ. і доп. Київ : Алерта, 2019. 696 с.

3. Ткаченко Л. П. Українська мова (за професійним спрямуванням) : метод. рекоменд. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. 32 с.

Додаткова література

4. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О., Голіченко Л.М., Кавера Н.В.. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посібник.– 2-е вид. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 296 с

5. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібн. / упор. : А. В. Лисенко, Т. К. Ісаєнко, С. М. Дорошенко. Полтава : ПолтНТУ, 2015. 280 с.

6. Український правопис 2019 [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://dyskurs.net/ukrainskyi-pravopys-2019-roku/>

7. Луковенко Т. Явище паронімії в українській мові [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/15353/1/27-123-126.pdf>.

Практичне заняття №4

Морфологічні норми української мови та їх дотримання в професійному спілкуванні

План

1. Специфіка вживання частин мови в діловому та професійному спілкуванні.

2. Система словозміни іменників. Поділ іменників на відміни та групи. Відмінювання іменників.

3. Кличний відмінок.

4. Іменники чол. роду II відміни в родовому відмінку однини.
5. Форми давального та місцевого відмінків однини.
6. Особливості закінчень іменників у множині.

БЛОК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Провідмінійте чоловічі та жіночі імена й прізвища

Сергій Купенко, Наталія Іванченко, Ніна Чернушенко, Андрій Носач, Олег Ткаченко, Оксана Петренко, Анастасія Пилипенко, Сергій Костенко, Дмитро Швець, Олексій Троценко, Тетяна Корнейко, Володимир Абашник.

Завдання 2. Напишіть моделі звертань, залучаючи іменники чоловічого й жіночого роду різних відмін і груп

Завдання 3. Утворіть форми кличного відмінка

Шановна колежанка Ніна Миколаївна, аспірант Андрійович Сергійович, методистка Надія Павлівна, викладач Юрій Миколайович, доповідач Ткаченко, босса Олена Володимирівна, лекторка Тетяна Петрівна, добродійка Титаренко, майор Валерій Олександрович; деканеса Марія Володимирівна, філологиня Олена Олегівна, педагогиня Лідія Петрівна, академчиня Олександра Станіславівна, генерал-лейтенант Андрій Володимирович, інженер Олександр Васильович, суддя Володимир Вікторович, правчиня Яна Олександрівна.

Завдання 4. Перепишіть речення, розкриваючи дужки

1. (Україна)! Ти для мене диво (В. Симоненко). 2. Благословенний будь, мій рідний (край)! (Д. Павличко). 3. Я люблю тебе, (поле), простір твій, широчінь, твої пахощі й цвіт (П. Дорошко). 4. Який ти красень, (Київ) ти мій, в убранні осені! (В. Сосюра). 5. (Люди), будьте взаємно ввічливі! (Л. Костенко).

Завдання 5. Утворіть від поданих іменників форми родового відмінка однини

Відмінок, гуртожиток, деканат, університет, край, семінар, екіпаж, десерт, ліс, майдан, іспит, регіон, світ, степ, дзвіночок, агрус, схід, січень, вівторок, кворум, десяток, постмодернізм, стиль, відгук, Дніпро, Сибір, гурток, вальс, гопак, Харків, автореферат, феномен, ковід, силабус.

Завдання 6. Запишіть подані чоловічі й жіночі прізвища, імена та імена по батькові в родовому відмінку однини

Дорошенко Олександр Іванович, Дорошенко Євгенія Степанівна, Швець Ігор Дмитрович, Швець Марія Ігнатівна, Ткченко Олег Іванович, Ткаченко Олена Сергіївна, Гладких В'ячеслав Юрійович, Гладких Людмила Семенівна.

Завдання 7. Поставте іменники в орудному відмінку однини, визначте їх рід і відміну для правильного вибору відмінкової форми

Радість, біль, зустріч, подорож, межа, гордість, пам'ять, жовч, ніч, сіль, кір, нежить, любов, колосся, курча, любов.

Завдання 8. Розкрийте дужки

(Балакучий, балакуче) какаду, (вертлявий, вертлява) шимпанзе, (смачний, смачне) лате, (свіжа, свіжі) івасі, (сонячний, сонячне) Баку, (авторитетна, авторитетне) СБУ, (потужний, потужне) торнадо, (відоме, відома) авеню.

Завдання 9. Провідмінійте прізвища однокоренників

Завдання 10. Складіть речення з наведеними іменниками

Нежить, ваніль, манго, танго, путь, салямі, кольрабі, колібрі, суміш.

Запитання для самодіагностики

1. Розкрийте особливості нормативних аспектів іменника.
2. Яку роль виконують іменники у фаховому мовленні?
3. Як визначити групу іменника? Які особливості поділу на групи іменників II відміни з основою на -р?
4. Які особливості відмінкових закінчень іменників?

Рекомендована література

Основна

1. Жайворонок В. В. Українська мова в професійній діяльності : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2006. 431 с.
2. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посібн. Київ : Знання, 2008. С. 34 – 38.
3. Український правопис / художн-оформ. О. А. Гугалова-Мешкова. Харків, 2019. 348 с.

Додаткова література

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ : Ірпінь; Перун, 2003. 1440 с.

5. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О., Голіченко Л.М., Кавера Н.В.. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посібник.– 2-е вид. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 296 с

6. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібн. / упор. : А. В. Лисенко, Т. К. Ісаєнко, С. М. Дорошенко. Полтава : ПолтНТУ, 2015. 280 с.

Практичне заняття №5

Особливості вживання синтаксичних конструкцій у фаховій комунікації.

Пунктуаційні норми

План

1. Синтаксичні норми сучасної української літературної мови в документації та професійному спілкуванні.
2. Складні випадки координації присудка з підметом.
3. Типи речень за структурою, притаманні синтаксису офіційно-ділового та наукового стилів.
4. Складне безсполучникове речення. Розділові знаки в ньому.
5. Складнопідрядне речення в системі синтаксису сучасної української літературної мови. Типи підрядних речень.
6. Кома та інші розділові знаки в складнопідрядному реченні.
7. Складносурядне речення в системі синтаксису української літературної мови. Розділові знаки в ньому.

БЛОК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. З'ясуйте тип односкладних речень

1. Лечу над білим полем бездоріж (Л. Костенко).
2. Вечірнє сонце, дякую за день! Вечірнє сонце, дякую за втому! (Л. Костенко).
3. Марнували літечко, марнували. А тепер осінні вже карнавали (Л. Костенко).
4. І серцю в грудях тісно, тісно, тісно! (Л. Костенко).
5. Зелені очі орхідей (Л. Костенко).
6. Ще назва є, а річки вже немає (Л. Костенко).
7. Покремсали життя моє на частки (Л. Костенко).

Завдання 2. З поданими словами утворіть двоскладні речення так, щоб в одному разі вони виконували функцію присудка, а в іншому – головного члена односкладного речення

Сіяти, прощати, зважити, щастя, литися, пора, мова, морозити, заходитися, пробачити, знайти, пережити, діяти.

Завдання 3. З поданими словами утворіть речення так, щоб вони виконували функцію присудка то самостійно, то в складі фразеологічної одиниці

Пустити, всипати, випустити, набивати, показувати, мати, спіймати, шкребти, дійти, держати, бити, співати.

Завдання 4. Визначте вид складнопідрядного речення, поставте розділові знаки

1. Перемагав у поєдинку той хто перетворював обличчя супротивника на мармизу, смішнішу за свою (Олександр Дерманський). 2. І тут заревіло так що весь попередній шум здався просто дитячим вереском (Дмитро Калинчук). 3. Ніхто не знає що стукнуло в його страусячу голову і чому він вирішив повестися саме так (Андрій Кокотюха). 4. Степанко радий старатися хоч і страшнувало було (Василь Шкляр). 5. Мої друзі хочуть аби з ними рахувались (Сергій Жадан).

Завдання 5. Поставте розділові знаки в реченні та зробіть його синтаксичний аналіз

Я їду туди де мене чекає вільний степ тихі задумливі озера пісні на чумацьких дорогах... (М. Хвильовий).

Завдання 6. Запишіть текст, дотримуючись правил пунктуації

Стаття 54. Громадянам гарантується свобода літературної художньої наукової і технічної творчості захист інтелектуальної власності їхніх авторських прав моральних і матеріальних інтересів що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної творчої діяльності ніхто не може використовувати або поширювати їх без його

згоди за винятками встановленими законом.

Держава сприяє розвитку науки встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.

Культурна спадщина охороняється законом.

Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Завдання 7. Складіть речення із поданими словосполученнями

Екзаменатор із асистентом, група майбутніх учителів, декілька здобувачів освіти, три тижні, шестеро практикантів, два методисти.

Завдання 8. Визначте граматичну основу в реченнях

Стаття 12. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність

1. Під час кримінального провадження ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше як на підставах та в порядку, передбачених цим Кодексом.

2. Кожен, кого затримано через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення або інакше позбавлено свободи, повинен бути в найкоротший строк доставлений до слідчого судді для вирішення питання про законність та обґрунтованість його затримання, іншого позбавлення свободи та подальшого тримання. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого судового рішення про тримання під вартою.

3. Про затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб, а також про її місце перебування має бути негайно повідомлено її близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи в порядку, передбаченому цим Кодексом.

4. Кожен, хто понад строк, передбачений цим Кодексом, тримається під вартою або позбавлений свободи в інший спосіб, має бути негайно звільнений.

5. Затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб під час кримінального провадження, здійснене за відсутності підстав або з порушенням порядку, передбаченого цим Кодексом, тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Завдання 9. Випишіть із тексту складносурядні речення

Володимир Мономах увійшов в історію не тільки мудрим і далекоглядним правителем, одним з найавторитетніших політичних діячів Київської Русі, а й відомим, по-справжньому талановитим письменником, чиє слово ось уже стільки століть не змізерніло та не змаліло у своїй мудрості.

Як відомо, цей князь дбав про просвіту рідної землі, кохався в книгах, вільно володів п'ятьма мовами. Після нього залишилася ціла рукописна збірка творів, а саме: знамените «Повчання», адресоване дітям, лист до князя Олега й молитви.

«Повчання» – це слова вже немолодої, зрілої людини про те, як належить жити у світі, яких непорушних законів слід дотримуватися. Усі ті правила продиктовані вимогами християнської моралі, спрямовані на очищення людських помислів, виховання в душі доброзичливого ставлення до всіх, а надто – до знедолених, нещасних. «Не проминіть ніколи людину, не привітавши її, і добре слово їй мовте», – радить він нащадкам.

З творів Володимира Мономаха постає яскравий образ енциклопедично освіченої людини, яка вболіває за майбутнє своїх нащадків і до порад якої завжди будуть дослухатися (*За М. Слабошпицьким*).

Завдання 10. Напишіть текст (50 слів), у якому йдеться про вашу майбутню професію, залучаючи безсполучникові складні речення

Запитання для самодіагностики

1. Дайте загальну характеристику синтаксису офіційно-ділового та наукового стилів.
2. Які типи речень притаманні синтаксису наукової мови? Наведіть приклади.

3. Як у науковому мовленні позбуваються пасивних конструкцій?
4. Який порядок слів властивий науковому та офіційно-діловому мовленню?
5. Наведіть приклади специфічних мовних засобів наукового мовлення за своїм фахом.

Рекомендована література

Основна

1. Дудик П. С. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
3. Український правопис / художн-оформ. О. А. Гугалова-Мешкова. Харків, 2019. 348 с.
4. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. – 4-те вид., виправ. і доп. Київ : Алерта, 2019. 696 с.

Додаткова література

5. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О., Голіченко Л.М., Кавера Н.В.. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посібник.– 2-е вид. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 296 с
6. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібн. / упор. : А. В. Лисенко, Т. К. Ісаєнко, С. М. Дорошенко. Полтава : ПолтНТУ, 2015. 280 с.
7. Український правопис 2019 [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://dyskurs.net/ukrainskyi-pravopys-2019-roku/>

Практичне заняття №6

Культура усного фахового спілкування. Риторика як мистецтво

переконання

План

1. Сутність і специфіка публічного монологічного мовлення.
2. Основні жанри усного публічного монологічного мовлення (доповідь, лекція, промова, виступ, повідомлення).
3. Підготовка до публічного виступу.
4. Структура публічної професійної промови.
5. Умови успішного виступу.
6. Засоби увиразнення публічного виступу.

БЛОК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Підготуйте і виголосіть 5-хвилинну інформаційну промову «Уміння переконувати – це мистецтво велетнів мудрості», послуговуючись прийомами створення проблемної ситуації

Завдання 2. Підготуйте похвальну промову чи промову-подяку ЗВО, у якому навчаєтесь

Завдання 3. Проаналізуйте будь-яку передачу на телебаченні на соціально-педагогічну тематику

Завдання 4. Проаналізуйте мовлення однокласників і занотуйте слова-паразити, які вони вживають

Завдання 5. Прочитайте слова та словосполучення. Зазначте, до яких етикетних ситуацій належать подані мовні формули та які з них використовуються в діловому стилі.

1. Пані та панове! Шановне панство! Колеги та колежанки! Дорогі друзі! Вельмишановний...! Високоповажний...! Люди добрі!

2. Вітаю Вас. Доброго ранку. Добрий день. Привіт. Доброго здоров'я. Добридень. Вечір добрий. Добрий вечір.

3. До побачення. До завтра. Усього найкращого. Побачимось. До зустрічі. На все добре. Бувайте. Усім вітання. Щасливо. Бувайте здорові. Дозвольте попрощатися. Вибачте, поспішаю. Прощайте. Сподіваюся, що побачимось. Щастя Вам. Спиремося. Добро.

4. Дякую. Щиро дякую. Дозвольте висловити вдячність. Глибоко вдячний. Дякую від усього серця. Складаю подяку. Вельми вдячний.

5. Вибачте. Перепрошую. Мені дуже шкода. Прошу вибачення.

Завдання 6. Перекладіть словосполучення

Благодарю Вас. Вы правы. Я к Вам по приглашению. Извините меня, пожалуйста. Будьте любезны. Я хочу задать Вам вопрос. Очень любезно с вашей стороны. Дамы и господа! Поговорим по душам. Скажу ради приличия. Встретимся на следующей неделе. Извините, что опоздал. Я приехал по вашему приглашению. Мы примем во внимание ваше предложение. Надеемся на

взаимопонимание. Вы у нас на хорошем счету. Всего доброго! До встречи через несколько дней. Извините, у меня неотложное дело.

Завдання 7. Укладіть комунікативну професіограму відповідно до вашого фаху

Завдання 8. Підготуйте вдома й виголосіть в аудиторії або на онлайн-платформі інформаційний п'ятихвилинний виступ за темою «Пандемія COVID – 19: уроки для людства та України»

Завдання 9. Підготуйте й анонуйте презентацію «Український правопис 2019 року»

Завдання 10. Доберіть і запишіть 5 аргументів, щоб підтвердити такі думки:

1. Вищу освіту мати обов'язково.
2. Реалії сьогодення в освіті.
3. Нова українська школа.

Рекомендована література

Основна

1. Українська мова (за професійним спрямуванням) : підруч. для студ. вищих навч. закл. : у 2-х ч. Ч. 1 : Нормативність як основа літературної мови / О. С. Черемська, В. Г. Сухенко. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 226 с.
2. Український правопис / художн-оформ. О. А. Гугалова-Мешкова. Харків, 2019. 348 с.
3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. – 4-те вид., виправ. і доп. Київ : Алерта, 2019. 696 с.

Додаткова література

4. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. 480 с.
5. Кавера Н. В. Практикум з риторики: [навчальний посібник для ВНЗ]. Київ : Кондор, 2015. 178 с.
6. Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування : [навчальний посібник для ВНЗ]. Суми: Університетська книга, 2016. 222 с.

Практичне заняття №7

Стилістичні норми сучасної української літературної мови

План

1. Нормативні документи про державний статус української мови
2. Характеристика стилів української літературної мови: визначення, лексичні й граматичні особливості. Виявлення в текстах спеціальних елементів того чи того стилю.
3. Аналіз текстів наукового стилю. Основні риси наукового стилю.
4. Найважливіші риси офіційно-ділового стилю. Усна та писемна форми мовлення.
5. Професійне спілкування як сфера інтеграції офіційно-ділового, наукового та розмовного стилів.

БЛОК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Визначте, до якого функціонального стилю належить текст. Доведіть

Десять років тому час для мене зупинився, рішуче відмовляючись рухатись далі. Механізми завмерли, серце билось так, ніби робило послугу – без претензій, проте й без гарантій. Дратувало все, навіть запах власного одягу. Тридцять років виявилися пасткою – жодної втіхи від занурення в невідоме, жодної радості від продовження початого.

Лише ранковий вогонь у голові, пообідня порожнеча в горлі, різке вечірнє світло. І жорстока, на рівні віри, ненависть до тих, хто намагається зробити тобі добре, жорстока помста всім, хто намагається тобі допомогти. До тридцяти я встиг двічі розлучитись. Устиг би й утретє, проте за мене більше ніхто не йшов (*Сергій Жадан*).

Завдання 2. Визначте, до якого функціонального стилю належить текст. Доведіть

Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було – Бог. З Богом було воно споконвіку. Ним постало все, і ніщо, що постало, не постало без нього. У ньому було життя, і життя було – світло людей. І світло світить у темряві, і не пойняла його темрява.

Був чоловік, посланий Богом, ім'я йому – Йоан. Прийшов він свідком – свідчити світло, щоб усі з-за нього увірували. Не був він світло – був лише, щоб свідчити світло.

І Слово стало тілом, і оселилося між: нами, і ми славу його бачили – славу Єдинородного від Отця, благодаттю та істиною сповненого (*Святе Письмо*).

Завдання 3. Визначте, до якого функціонального стилю належить текст. Доведіть

Наука доби постмодерну більш толерантно ставиться щодо плюралізму наукових гіпотез, до наукового і навіть сучасного ненаукового знання. Про це свідчать праці багатьох вчених природознавців і філософів науки. Головною умовою використання потенціалу різноманітних методів та методологій є так звана «ситуація постмодерну», завдяки якій у розвитку науки останнім часом превалюють дослідження на міждисциплінарному рівні, які значно розширюють коло наукових інтересів дослідників із різних галузей знання в умовах глобалізованого наукового-культурного простору (*Н. Буруковська*).

Завдання 4. Визначте, до якого функціонального стилю належить текст. Доведіть

Підхопити Covid-19 можна торкаючись до поверхонь, заражених новим вірусом, і наразі вчені з'ясовують, як довго він може виживати поза людським організмом. Із поширенням коронавірусу зростає й наш страх торкатися різних поверхонь.

По всьому світу зараз можна спостерігати однакову картину: люди намагаються відкрити двері ліктями, пасажери в громадському транспорті намагаються не торкатися поручнів, а офісні працівники щоранку завзято труть свої столи (*З газети*).

Завдання 5. Визначте, до якого функціонального стилю належить текст. Доведіть

Люди різні між нас бувають –
Симпатичні, гарні, чудні.
Дні за днями, бува, куняють,

А живуть лиш у мріях та сні.

Може, це і не дуже грішно –
Не для всіх же доступна даль,
Тільки чомусь в очах їх смішно
Заплелися журба і жаль.

І життя мовби їх не било,
І дріма в них чимало сил.
Але їм тільки сняться крила,
Наяву ж – вони зовсім без крил (*В. Симоненко*).

Завдання 6. Доберіть узірці текстів різних функціональних стилів

Завдання 7. Доберіть текст фахового спрямування, визначте, до якого функціонального стилю він належить

Завдання 8. Напишіть есе на одну з таких тем: «Три речі ніколи не повертаються назад – час, слово, можливість. Тому не втрачай часу, вибирай слова, не прогав можливість» (*Конфуцій*), «Тепер, коли ми навчилися літати в повітрі, як птахи, плавати під водою, як риби, нам не вистачає тільки одного: навчитися жити на землі, як люди» (*Бернард Шоу*). «Манія величі – це хвороба. Комплекс меншовартості – теж хвороба. Тільки ще гірша. Бо від манії величі станеш іспанським королем, як Поприщин у Гоголя. А від комплексу меншовартості відчуєш себе комахою й побіжиш по стіні, як Грегор у Кафки» (*Ліна Костенко*).

Завдання 9. Об'єднайте мовні одиниці, прогнозуючи, у текстах якого стилю мовлення вони можуть бути використані. Для доведення своєї думки складіть текст (4-5 речень), використовуючи подані слова

Відповідно до, добрий, весело, порядок денний, взяли участь, погода, книгозбірня, ліс, земельна ділянка, виступили, оголосили, життя, доля, сумно, краса, дорога, надія, трапляються, правник, логопед, вихователь, освіта, учитель.

Завдання 10. Прочитайте текст. Визначте, яким видом зв'язку речення тексту пов'язані між собою. З'ясуйте тему та основну думку тексту. Доберіть заголовок. Які теми співвідносяться з абзацами?

Ну, то й що, що коріння жоржин загортала в ковдру? То було якраз тоді, коли сніг зійшов, а морози іще не попустили. Даруся роздавала по селу квіти, бо так багато їх викопала восени, що більше, ніж барабуль у пивниці було. Ото й понесла до хатів, коло котрих ніколи не цвіли квіти. Чи була би несла голе коріння в таку студінь? Васюта чомусь не носить свого онука в садок у одних штаненятах, а лиш загортає в коцик, а вже тоді бере на руки та й колише крізь село. То ж така сама дитина, як жива квітка.

Даруся сидить на теплій, іще майже літній землі, гладить веселі голівки айстр, куйовдить долонею запашні кучері, говорить до них, розказує, що хоче, сміється – і що ж тут такого дурного?

Чому вона дурна, коли вона все розуміє, знає, що і як називається, який сьогодні день, скільки яблунь вродило в Маріїнім саду, скільки від Різдва до Різдва людей у селі родилося, а скільки вмерло?! У сільраді за таким розумом у книжку дивляться, а Даруся все у своїй голові тримає. З курми вона говорить краще, ніж із людьми. Деревя її розуміють, пси не займають, а люди – ні. Не можуть люди лишити Дарусю на саму себе (*Марія Матіос*).

Запитання для самодіагностики

1. Якими рисами характеризується офіційно-діловий стиль?

Порівняйте його з науковим.

2. Схарактеризуйте конфесійний, епістолярний та ораторський стилі.
3. Які риси властиві публіцистичному стилю? Назвіть його підстили.

Порівняйте з науковим і художнім стилями.

4. Назвіть специфічні риси художнього стилю.
5. Які риси має розмовний стиль? Чи властиві йому мовні норми?

Рекомендована література

Основна

1. Паламарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : навч. посіб. Тернопіль, 2001. 248 с.
2. Жайворонок В. В. Українська мова в професійній діяльності : навч.

посіб. Київ : Вища шк., 2006. 431 с.

3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. – 4-те вид., виправ. і доп. Київ : Алерта, 2019. 696 с.

Додаткова література

4. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. 480 с.

5. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови: підручник. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.

6. Погиба Л.Г., Грибїниченко Т.О., Голїченко Л.М., Кавера Н.В.. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посїбник.– 2-е вид. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 296 с

Практичне заняття №8

Форми колективного обговорення професійних проблем. Презентація як різновид публічного мовлення

План

1. Мова й культура мовлення в житті професійного комунікатора
2. Комунікативні ознаки культури мовлення.
3. Словесний каламбур.
4. Культура мовлення під час дискусії.
5. Презентація

БЛОК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Проаналізуйте цитати сучасних українських письменників, надайте розгорнуту відповідь на проблемне питання

Не треба рятувати світ, спробуй урятувати хоча б когось (*Сергій Жадан*).

Усе чогось чекаєш, мрієш і борсаєшся, сподїваючись на щось попереду, а тоді одного дня виявляється, що то й було життя (*Оксана Забужко*).

Як маєш сказати щось дурне, візьми в рот води й трохи потримай. Тоді дурне мине скорше (*Марія Матїос*).

Відмова від говоріння, свідоме німування – це ще не протест. Справжнім протестом є відмова чути (*Юрій Іздрик*).

Людей змінюють не ситуації, людей змінюють інші люди (*Любка Дереш*).

Завдання 2. Виправте неприродні для української мови конструкції

Я на його боці, у більшості випадків, вона на хорошому рахунку, у даний момент, буде сказано нижче, у другий раз, у кінцевому результаті, виходячи з дослідження, віднесіться з розумінням, бігло вас познайомлю, зустрічаються недоліки.

Завдання 3. Прорецензуйте відповідь одногрупника на занятті. Виправте мовленнєві помилки, яких він припустився

Завдання 4. Складіть і прочитайте вітання викладачеві з нагоди професійного свята

Завдання 5. Сформулюйте свою думку про мовленнєву вправність фахівця на основі його висловлень. Відредагуйте

Я вибачаюсь, якщо було щось не так у моїй доповіді. Тепер задавайте мені питання. Моє заключення було слідує. Хочу сказати ще пару слів. Я не раз піднімав це запитання. Я не збираюся доказувати свою правоту. Я лишаю вас слова. Вибачаюсь, це не являється колом мого дослідження. Мій час ісчерпано.

Завдання 6. Відредагуйте текст

Кожен вчитель, на мою думку, впевнений, що він робить найважливішу справу на Землі, що самий важливіший час для нього – спілкування з дітьми. Доля кожної дитини, з якою маєш справу, – саме важливе. Не можна вчити в цілому. Кожна людина неповторна, унікальна.

Урок – це час пізнання, спорів, пошуку істини, час труднощів й переживань, перемог й невдач, час життя. Школа: це мій світ. Для когось – це галасливе свято, для когось – нудна присутність, другий бачить її як місце для співпраці. Гадаю, школа має бути світом відкриттів і одкровення, життєвої радості для учнів й педагогів, світом гармонії й співпраці.

Школа має дати дитині можливість самовиразитися, самоутвердитися. Головна задача вчителя – в кожному учні побачити добре, розвивати його, показати це позитивне усім. Подарувати самого-себе. Допомогти повірити в власні сили, для кожного знайти добрі слова.

Завдання 7. Напишіть і відтворіть уголос з відповідною інтонацією та

із застосуванням етикетних висловів педагогічної термінології діалог: «Розмова викладача української мови з майбутнім учителем початкових класів (вихователем, логопедом)»

Завдання 8. Визначте, які варіанти словосполучень є нормативними

Залежно від умов – у залежності від умов, відповідно до закону – у відповідності до закону, згідно правил – згідно з правилами, завідувач кафедри – завідуючий кафедри, дякувати вам – дякувати вас, на сьогоднішній час – сьогодні, навчати мови – навчати мові, у найближчий час – найближчим часом.

Завдання 9. Підготуйте презентацію на вибір: «Невербальні засоби спілкування: кінетика», «Невербальні засоби спілкування: праксодика», «Невербальні засоби спілкування: таксика», «Невербальні засоби спілкування: проксемика».

Завдання 10. Підготуйте презентацію майбутньої професії. Анонуйте

Запитання для самодіагностики

1. Що таке публічний виступ?
2. Назвіть види презентацій.
3. Назвіть структурні елементи презентації
4. Назвіть функції доповідача
5. Схарактеризуйте публічний виступ як форму пропаганди знань в освіті.

Рекомендована література

Основна

1. Гамова Г. І. Ділова українська мова професійного спрямування : навч. посіб. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2003. 80 с.
2. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. – 4-те вид., виправ. і доп. Київ : Алерта, 2019. 696 с.
3. Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника : [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації]. Чернівці : Видавництво БДМУ, 2014. 177 с.

Додаткова література

4. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. 480 с.

5. Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування : [навчальний посібник для ВНЗ]. Суми: Університетська книга, 2016. 222 с.

6. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О., Голіченко Л.М., Кавера Н.В.. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посібник.– 2-е вид. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 296 с

Практичне заняття №9

Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації. Документи з кадрово-контрактових питань. Довідково-інформаційні документи

План

1. Документ – основний вид офіційно-ділового стилю.
2. Класифікація документів.
3. Формуляр документа, оформлення документа.

БЛОК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Напишіть заяву на ім'я декана факультету, на якому ви навчаєтесь

Завдання 2. Напишіть характеристику вашого однокласника/однокласниці

Завдання 3. Оформте службовий лист

Завдання 4. Укладіть розпорядження про перенесення занять на факультеті

Завдання 5. Укладіть документ, у якому міститься пояснення факту вашої відсутності на заняттях в університеті

Завдання 6. Складіть тексти оголошень про настановчу конференцію з педагогічної практики, про підсумкову конференцію з педагогічної практики

Завдання 7. Складіть документ за поданим формуляром

Назва виду документа, назва зборів, назва установи, дата, порядок денний, текст, підпис.

Завдання 8. Оформте документ, у якому йдеться про ваш досвід

роботи й освіти, метою укладання є вакантна посада

Завдання 9. Підготуйте доповідь на студентську наукову конференцію. Тему з'ясуйте в наукового керівника

Завдання 10. Спростуйте або підтвердіть тезу, аргументуйте

Проводити заняття віддалено, не маючи можливостей пояснити здобувачам освіти матеріал особисто й допомогти в момент виникнення проблеми – ще кілька місяців тому викладачі не могли й уявити таких ситуацій у своїй роботі. Пандемія внесла несподівані корективи й змусила всіх терміново опановувати цифрові інструменти й нові педагогічні підходи та методики. Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати здобувачів освіти, давати раду технічним проблемам виявилось не зовсім просто. Чи змогли освітяни впоратися з проблемою?

Запитання для самодіагностики

1. Що таке документ? Які його функції?
2. Які реквізити в документах є обов'язковими? Які основні правила оформлення документів?
3. Чи потрібно нумерувати сторінки документа, якщо його оформлюють на кількох аркушах?

Рекомендована література

Основна

1. Загребельна Л. С. Українська ділова мова : метод. рекомендов. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. 40 с.
2. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. – 4-те вид., виправ. і доп. Київ : Алерта, 2019. 696 с.
3. Щербакова Н.В. Українська мова : метод. рекомендов. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. 80 с.

Додаткова література

4. Бибик С. П. Ділові документи та правові папери. Харків : Фоліо, 2008. 493 с.
5. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О., Голіченко Л.М., Кавера Н.В..

Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посібник.– 2-е вид. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 296 с

6. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібн. / упор. : А. В. Лисенко, Т. К. Ісаєнко, С. М. Дорошенко. Полтава : ПолтНТУ, 2015. 280 с.

Практичне заняття №10

Українська термінологія в професійному спілкуванні

План

1. Термін та його ознаки. Термінологія як система.
2. Загальнонаукова, міжгалузєва та вузькоспеціальна термінологія.
3. Способи творення термінів.
4. Проблеми сучасного термінознавства.

БЛОК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Назвіть спільне та відмінне в побудові тлумачного словника, словника іншомовних слів, термінологічного словника; випишіть із зазначених словників одне будь-яке слово з поясненням.

Завдання 2. Наведіть приклади термінів вашого фаху, що відповідають характеристикам:

- а) загальнонауковий, однокомпонентний, запозичений;
- б) вузькоспеціальний, двокомпонентний;
- в) вузькоспеціальний, однокомпонентний, запозичений;
- г) міжгалузєвий, однокомпонентний;
- г) загальнонауковий, двокомпонентний, запозичений;
- д) вузькоспеціальний, багатоконпонентний.

Завдання 3. Запишіть 10 термінів майбутнього фаху на правила вживання апострофа, поясніть їхнє лексичне значення

Завдання 4. Запишіть 20 термінів іншомовного походження вашого майбутнього фаху, поясніть їхнє значення, підберіть українські відповідники

Завдання 5. Запишіть терміни у формі родового відмінка однини

Аналог, кодекс, стандарт, блок, консенсус, плеоназм, контур, компроміс, регрес.

Завдання 6. Напишіть есе фахового спрямування

Завдання 7. Випишіть із тексту терміни з педагогіки та з'ясуйте їхнє лексичне значення

Концепція мовної освіти в школах України ставить за мету вивчати її в трьох аспектах: лінгвістичному, етнокультурознавчому й методологічному. Педагогічною та лінгвістичною одиницею знань мовної особистості є педагогічний концепт як одиниця людського досвіду, збереження і передачі знань, носіїв культури та містить загальнолюдські знання про навколишній світ і етнічно марковані – національні образи, оцінки, асоціації. У процесі педагогічного спілкування та навчання концепти відтворюються через мовні знаки: слова, фразеологізми, речення, які формують навчальний текст і педагогічний дискурс (*В. Махінов*).

Завдання 8. З'ясуйте правила написання термінів

Акселерація, дальтон-план, дискусія, дисертація, етнопедагогіка, імідж, менталітет, освітньо-кваліфікаційний, професіограма, тифлопедагогіка, пояснювально-ілюстративний, школознавство.

Завдання 9. Напишіть доповідь за темою «Термінологічний склад української лексики»

Завдання 10. Перекладіть терміни українською мовою

Аккредитация, аттестация, компетентность, академическая мобильность, дисциплины на выбор, экспертная комиссия, лицензирование, образовательная программа, учебный план.

Запитання для самодіагностики

1. Назвіть вимоги до використання термінів у мові професійного спілкування.
2. Які є різновиди термінів в українській мові?

3. Як класифікують терміни за структурними моделями?
4. Якими способами українського словотворення можуть утворюватися терміни?
5. Яку роль відіграє синонімія в термінологічних системах?

Рекомендована література

Основна

1. Жайворонок В. В. Українська мова в професійній діяльності : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2006. 431 с.
2. Редін П. О. Українська ділова мова : [навч. посіб.]. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2011. 256 с.
3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. – 4-те вид., виправ. і доп. Київ : Алерта, 2019. 696 с.

Додаткова література

4. Погиба Л.Г., Грибіниченко Т.О., Голіченко Л.М., Кавера Н.В.. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посібник.– 2-е вид. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 296 с
5. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібн. / упор. : А. В. Лисенко, Т. К. Ісаєнко, С. М. Дорошенко. Полтава : ПолтНТУ, 2015. 280 с.
6. Український правопис 2019 [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://dyskurs.net/ukrainskyi-pravopys-2019-roku/>

7. Запитання до заліку:

1. Поняття про мову. Функції мови.
2. Мова як знакова система.
3. Українська мова – мова української нації.
4. Державний статус української мови.
5. Літературна мова та її ознаки.
6. Усне і писемне мовлення.
7. Про походження української мови.
8. Поняття культури мови.
9. Комунікативні ознаки культури мовлення.
10. Мовна норма. Типи мовних норм.

11. Український алфавіт. Історія українського правопису. Український правопис 2019 року.
12. Стиль. Система функціональних стилів сучасної української літературної мови.
13. Вимоги до тексту документа.
14. Документація з кадрово-контрактних питань.
15. Резюме. Характеристика. Рекомендаційний лист.
16. Заява. Види заяв.
17. Автобіографія. Особовий листок з обліку кадрів.
18. Наказ щодо особового складу.
19. Трудова книжка. Трудовий договір.
20. Контракт. Трудова угода.
21. Довідково-інформаційні документи.
22. Прес-реліз. Повідомлення про захід.
23. Звіт. Службова записка. Рапорт.
24. Довідка.
25. Протокол, витяг з протоколу.
26. Етикет службового листування. Класифікація листів.
27. Спілкування як інструмент професійної діяльності.
28. Спілкування і комунікація. Функції спілкування.
29. Види, типи і форми професійного спілкування.
30. Основні закони спілкування. Стратегії спілкування.
31. Невербальні компоненти спілкування.
32. Гендерні аспекти спілкування.
33. Поняття ділового спілкування.
34. Риторика і мистецтво презентації.
35. Публічний виступ як важливий засіб комунікації.
36. Мистецтво аргументації. Техніка і тактика аргументування.
37. Мовні засоби переконування.
38. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного

виступу.

39. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій.
40. Співбесіда з роботодавцем. Етикет телефонної розмови.
41. Збори як форма прийняття колективного рішення. Нарада.

Дискусія.

42. Українська термінологія в професійному спілкуванні.
43. Історія і сучасні проблеми української термінології
44. Теоретичні засади термінознавства та лексикографії.
45. Термін та його ознаки.
46. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузева і

вузькоспеціальна термінологія.

47. Термінологія обраного фаху.
48. Українські електронні термінологічні словники.
49. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні.
50. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
51. Мовні засоби наукового стилю.
52. Оформлювання результатів наукової діяльності.
53. План, тези, конспект як важливий засіб організації розумової праці.
54. Анотування і реферування наукових текстів.
55. Основні правила бібліографічного опису джерел.
56. Реферат як жанр академічного письма. Складники реферату.
57. Вимоги до наукової статті.
58. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.
59. Проблеми перекладу і редагування наукових текстів.
60. Форми і види перекладу.

ЗМІСТ

Переднє слово	5
Загальні методичні рекомендації	6
Політика навчальної дисципліни	10
Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни	11
Контроль і оцінка результатів навчання	12
Види контролю	14
Матеріали до практичних занять.....	15
ЗАПИТАННЯ до заліку	46

Навчальне видання

Купіна Ірина Олександрівна

Методичні рекомендації

Відповідальний за випуск: Ткаченко Лідія Петрівна

Комп'ютерна верстка: Купіна Ірина Олександрівна

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Підписано до друку 15.01.2021 р. Формат 60×84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 2,8. Наклад 100 пр. Зам. № б/н.

Надруковано СПД ФО Степанов В. В., м. Харків, вул. Ак. Павлова, 311